مقاله پژوهشی
مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
دوره ۱۵، شهریور ۱۳۹۵، ۵۲۶-۵۱۵

موانع پژوهش در علوم پزشکی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در سال ۱۳۹۱

رضا صفدری[۱]، مرجان قاضی‌سعیدی[۲]، حمیده احتشام[۳]، مهری روبیاتی[۴]، نرگس ضیایی[۵]

دریافت مقاله:۹۴/۹/۹ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح:۹۴/۹/۳۰ دریافت اصلاحیه از نویسنده:۹۵/۴/۵ پذیرش مقاله:۹۵/۴/۸

چکیده

زمینه و هدف: یکی از بارزترین شاخص‌های بالندگی و توسعه‌یافتگی در جوامع، توانایی‌های فناورانه و پژوهش‌های علمی و کاربردی است که برخی موانع و مشکلات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی می‌تواند بر روند آن تأثیرگذار باشد. بنابراین، هر اقدامی برای روشن ساختن جایگاه تحقیق و موانع پیش روی آن حائز اهمیت است. پژوهش حاضر، به بررسی موانع پژوهش در علوم پزشکی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در مورد موانع مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی از زوایای مختلف می‌پردازد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه از نوع مقطعی بوده و به‌صورت سرشماری انجام شده است. جامعه آماری آن، اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در سال ۱۳۹۱ است. از ۱۱۹ پرسش‌نامهٔ توزیع‌شده، ۱۰۲ مورد بررسی شد. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته در ۶ حیطه موانع مالی، امکاناتی، حرفه‌ای، علمی، فردی، مدیریتی و سازمانی بود که در مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت طراحی شد. برای تحلیل اطلاعات از شیوه‌های آمار توصیفی و آنالیز واریانس دوطرفه رتبه‌ای Friedman استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج بررسی دیدگاه پژوهشگران نشان می‌دهد که همه موانع شش‌گانه را در انجام پژوهش مؤثر می‌دانند؛ اما به ترتیب موانع مدیریتی و سازمانی با میانگین ۰/۶۳±۳/۷۳، موانع مالی با میانگین ۰/۷۲±۳/۶۲ و موانع حرفه‌ای با میانگین ۰/۶۲±۳/۶۱، بیشترین تأثیر را در روند انجام فعالیت‌های پژوهشی دارند. همچنین موانع علمی با میانگین ۰/۹۳±۳/۱۵ کمترین تأثیر را داشتند.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که پژوهشگران، انگیزه و علاقه لازم برای انجام پژوهش را دارند و با توجه به مشکلات موجود، راهکارهایی نظیر توانمندسازی پژوهشگران، به‌کارگیری تکنولوژی‌های جدید در ایجاد تیم‌های پژوهشی و امکان استفاده از کارشناسان پژوهشی در مراحل مختلف تحقیقات علوم پزشکی می‌تواند در رفع مشکلات و موانع پژوهش تأثیرگذار باشند.

واژه‌های کلیدی: موانع پژوهش، فعالیت‌های پژوهشی، اعضای هیأت علمی، بیرجند

۱- استاد گروه آموزشی مدیریت اطلاعات سلامت، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۲- استادیار گروه آموزشی مدیریت اطلاعات سلامت، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۳- (نویسنده مسئول) دانشجوی دکتری تخصصی مدیریت اطلاعات سلامت، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران
تلفن: ۶۶۴۲۱۰۲۵-۰۲۱، دورنگار: ۶۶۴۲۱۰۲۵-۰۲۱، پست الکترونیک: h-ehtesham@razi.tums.ac.ir
۴- کارشناس کتابداری، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران
۵- کارشناس کتابداری، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

مقدمه

دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی یکی از مهمترین مسیرهای تولید علم در هر کشوری هستند، ایران ازجمله کشورهایی است که دارای دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی زیادی در زمینه علوم پزشکی است که عمده‌ترین بخش از تولیدات علمی کشور در زمینه پزشکی را تشکیل می‌دهند. کمیت و کیفیت تولیدات علمی یکی از مهمترین شاخص‌های توسعه علمی در کشور محسوب می‌گردند [۱-۲].

بر اساس پژوهش‌های صورت‌گرفته، حضور مجلات حوزه علوم پزشکی کشور در نمایه پایگاه‌های اطلاعاتی Web of Sciences و Scopus در سطح مطلوبی قرار ندارد. با وجود پیشرفت‌های اخیر در زمینه تولید مقالات علمی و پژوهشی، اما رسیدن به جایگاه شایسته کشور در این حوزه مستلزم تلاش بیشتر است [۳].

اولین گام برای سامان بخشیدن به امر پژوهش در جامعه، دستیابی به درک درستی از توانمندی‌ها، امکانات موجود و نیز پی بردن به نقاط ضعف و قدرت برنامه‌های تحقیقاتی است. پژوهش‌های متعددی در این راستا صورت گرفته است.

مهمترین موانع پژوهش از دیدگاه پژوهشگران دانشگاه علوم پزشکی ایران، محدودیت‌های تایپ، پرینت، زیراکس، مشاوره پژوهشی، اینترنت و کتابخانه معرفی شده است [۱]. از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، موانع مالی، بیشترین و موانع علمی، کمترین تأثیر را بر فعالیت‌های پژوهشی دارند [۴]. اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی همدان، به ترتیب مشغله زیاد در امور آموزشی، تدریس و یا درمان، موانع موجود در انجام پروژه‌های اصیل پژوهشی و گزارش نتایج به‌صورت مقالات، طولانی بودن زمان ارائه تا چاپ مقالات در مجلات علمی فارسی و نداشتن تسلط کافی به زبان انگلیسی را از عوامل مؤثر بر عدم گرایش به نگارش مقالات علمی می‌دانند [۵]. از دیدگاه اساتید و کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، مهم‌ترین موانع انجام پژوهش به ترتیب عدم ایجاد انگیزه در پژوهشگران، کمبود وقت و مشغله زیاد، مقررات بازدارنده اداری، عدم استفاده از نتایج تحقیق و ناتوانی در ترجمه مقالات فارسی به زبان‌های دیگر بوده است [۶]. در بررسی عوامل بازدارنده انجام پژوهش از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، موانع سازمانی و اداری، شخصی، اجتماعی و اقتصادی و مالی به ترتیب مهمترین موانع تحقیق ذکر شده بودند. همچنین به‌منظور رفع موانع مورد نظر اعضای هیأت علمی، درخواست‌های آن‌ها برای پیگیری در سه سطح دانشگاه و وزارتخانه، امور پژوهشی دانشگاه و دانشکده‌ها و درخواست‌های ویژه دسته‌بندی شد [۷]. شرکت‌کنندگان در مطالعه بررسی موانع مشارکت پرستاران در امر پژوهش‌های بالینی در مراکز آموزشی-درمانی شهر تبریز، موانع سازمانی و سپس موانع فردی را مؤثر دانسته‌اند [۸]. در میان موانع انجام پژوهش‌های آموزشی در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، بالاترین امتیاز مربوط به مؤلفهٔ موانع حرفه‌ای و پایین‌ترین امتیاز مربوط به مؤلفهٔ موانع علمی بود [۹].

بررسی موانع تحقیقاتی در کشورهای دیگر نیز نشان داد اعضای هیأت علمی، حجم زیاد فعالیت‌های درمانی را عامل مهم کمبود زمان و فراغت‌خاطر در انجام پژوهش و

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

یا تفکر در مورد کاربست آن بیان داشته‌اند [۱۶-۱۰]. Majumder در تحقیقی که در مورد علل عدم کاربست نتایج پژوهش‌های علوم پزشکی در کشورهای آسیایی انجام داد یکی از مهمترین علل این امر را عدم تناسب پژوهش‌های انجام‌شده با نیازهای واقعی این جوامع ذکر می‌کند [۱۷].

بنابراین آگاهی از موانع تحقیقات و تلاش در جهت برطرف کردن آن‌ها به‌منظور ارتقای کمی و کیفی پژوهش امری ضروری به نظر می‌رسد. به دلیل تفاوت‌های موجود در شرایط انجام فعالیت‌های تحقیقاتی، امکانات دانشگاه‌ها، تعداد مراکز تحقیقاتی، دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی، فرهنگ سازمانی، اعتبارات دانشگاه و ...، دیدگاه پژوهشگران در محیط‌های تحقیقاتی مختلف نسبت به موانع پژوهش متفاوت است و مطالعه آن‌ها در جوامع مختلف؛ نتایج متفاوتی دارد. پژوهش حاضر در نظر دارد با بررسی نظرات پژوهشگران دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در مورد موانع مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی، گام مؤثری در جهت شناخت آن‌ها بردارد و در جهت‌دهی به سیاست‌گذاری‌های پژوهشی دانشگاه، نقش داشته باشد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه از نوع مقطعی بوده و به‌صورت سرشماری انجام شده است. جامعه آماری آن را اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند (اعم از علوم پایه و بالینی) شاغل در دانشکده‌های پزشکی، دندانپزشکی، پیراپزشکی، پرستاری و بهداشت تشکیل می‌دهد که ۱۱۹ نفر بودند. ابزار پژوهش پرسشنامه‌ای محقق ساخته و از نوع سؤالات بسته بود که به دو بخش مشخصات زمینه‌ای مربوطه و بخش نگرش جامعه پژوهش تقسیم شده است. مشخصات زمینه‌ای دربرگیرنده اطلاعات دموگرافیک، مدرک تحصیلی، مرتبه علمی و مسئولیت اجرایی است. بخش نگرش شامل ۸ سؤال در بخش موانع فردی، ۶ سؤال در بخش موانع حرفه‌ای، ۹ سؤال در بخش موانع امکاناتی، ۷ سؤال در بخش موانع مالی، ۹ سؤال در بخش موانع علمی و ۱۲ سؤال در بخش موانع مدیریتی-سازمانی بود. بر اساس مقیاس لیکرت دیدگاه اعضای هیأت علمی در پنج گزینه کاملاً مخالفم، مخالفم، بی‌نظر، موافقم و کاملاً موافقم تنظیم گردید و بالاترین نمره نگرش ۵ برای کاملاً موافقم و پایین‌ترین آن ۱ برای کاملاً مخالفم در نظر گرفته شد. روایی پرسشنامه توسط ۴ نفر از استادان رشته کتابداری و ۱ نفر متخصص طراحی پرسشنامه، تأیید و پایایی آن به‌وسیله فرمول ضریب آلفای کرونباخ (α=۰/۹۲) محاسبه شد. پرسشنامه‌ها که به‌صورت خودایفا تنظیم شده بود، توسط پژوهشگران توزیع و جمع‌آوری گردید. از ۱۱۹ پرسش‌نامهٔ توزیع‌شده، پس از حذف پرسشنامه‌هایی که به‌صورت کامل تکمیل نشده بودند و خروج افرادی از جامعه پژوهش که برای شرکت در مطالعه رضایت نداشتند، سرانجام ۱۰۲ مورد با رعایت قوانین محرمانگی، بررسی شد.

به‌منظور تجزیه‌وتحلیل اطلاعات به‌دست‌آمده، از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ و آمار توصیفی (میانگین و درصد) استفاده شد. همچنین برای بررسی ارتباط متغیرها بر فعالیت‌های تحقیقاتی و نیز رابطه بین آن‌ها، به‌تناسب نیاز، آزمون ناپارامتریک Kruskal-Wallis و آنالیز واریانس دوطرفه رتبه‌ای Friedman مورد استفاده قرار گرفت. همچنین، به‌منظور تعیین تفاوت دیدگاه افراد، در رابطه با

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

موانع مؤثر بر پژوهش، از آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه استفاده شد. سطح معنی‌داری در آزمون‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

نتایج

یافته‌های دموگرافیک پژوهش حاکی از آن است که ۵۰ نفر از افراد موردمطالعه (۴۹٪) مؤنث و ۵۲ نفر (۵۱٪) مذکر بودند. بیشترین فراوانی (۳۹/۲٪) مربوط به افراد متخصص و فوق‌تخصص و کمترین فراوانی (۲۴/۵٪) مربوط به افراد دارای تحصیلات دکتری تخصصی بود. بیشترین فراوانی (۴۷/۱٪) مربوط به افراد دارای مرتبه علمی استادیاری و کمترین فراوانی (۱۵/۷٪) مربوط به افراد دانشیار بود. ۴۱ نفر از افراد موردمطالعه (۴۰/۲٪) مسئولیت اجرایی داشتند. (جدول ۱)

جدول ۱- توزیع فراوانی برخی ویژگی‌های زمینه‌ای اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در سال ۱۳۹۱

متغیر		تعداد (٪)
جنس	زن	۵۲ (۵۱)
	مرد	۵۰ (۴۹)
تحصیلات	ارشد و دکترای حرفه‌ای	۳۷ (۳۶/۳۰)
	دکتری تخصصی	۲۵ (۲۴/۵۰)
	متخصص و فوق‌تخصص	۴۰ (۳۹/۲۰)
مرتبه علمی	مربی	۳۸ (۳۷/۳۰)
	استادیار	۴۸ (۴۷/۱۰)
	دانشیار	۱۶ (۱۵/۷۰)
مسئولیت اجرایی	بله	۴۱ (۴۰/۲۰)
	خیر	۶۱ (۵۹/۸۰)

بررسی موانع فردی نشان داد که نبود فراغت‌خاطر روحی و روانی به علت وجود تنش‌ها و مشکلات خارج از دانشگاه با میانگین نمره ۵/۱۵ بیشترین تأثیر و بی‌علاقگی نسبت به امر پژوهش با میانگین نمره ۳/۶۰ کمترین تأثیر را دارند. نتیجه آزمون Friedman نشان داد که بین میانگین نمره عوامل مربوط به موانع فردی مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی تفاوت معنی‌داری (p<۰/۰۰۱) وجود دارد (جدول ۲).

در حوزه موانع حرفه‌ای، مشکل بودن ارتباطات نزدیک علمی با پژوهشگران و مراکز پژوهشی در خارج از دانشگاه با میانگین نمره ۳/۹۳ بیشترین تأثیر و مشکلات معیشتی و ضرورت چندشغلی بودن در خارج از دانشگاه با میانگین نمره ۲/۸۰ کمترین تأثیر را دارند و نتیجه آزمون Friedman نشان داد که بین میانگین نمره عوامل مربوط به موانع حرفه‌ای مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی تفاوت معنی‌داری وجود دارد (p<۰/۰۰۱). (جدول ۲)

در بررسی موانع امکاناتی، کمبود کارشناسان و دستیاران پژوهشی آموزش‌دیده با میانگین نمره ۶/۵۶ بیشترین تأثیر و کمبود منابع علمی با میانگین نمره ۲/۹۳ کمترین تأثیر را دارند. نتیجه آزمون Friedman نشان داد که بین میانگین نمره عوامل مربوط به موانع امکاناتی مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی تفاوت معنی‌داری (p<۰/۰۰۱) وجود دارد (جدول ۲).

در رابطه با موانع مالی، پایین بودن میزان درآمد حاصل از فعالیت‌های تحقیقاتی، نسبت به درآمدهای خارج از دانشگاه، با میانگین نمره ۴/۷۱ بیشترین تأثیر و بودجهٔ ناکافی در دانشگاه برای کارهای علمی-تحقیقاتی با میانگین نمره ۳/۲۸ کمترین تأثیر را دارند و نتیجه آزمون فریدمن نشان داد که بین میانگین رتبه عوامل مربوط به موانع مالی مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی تفاوت معنی‌داری (p<۰/۰۰۱) وجود دارد (جدول ۲).

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار گویه‌های هریک از حیطه‌های شش‌گانه موانع فعالیت‌های تحقیقاتی در دانشگاه علوم پزشکی بیرجند از دیدگاه اعضای هیأت علمی در سال ۱۳۹۱

گویه‌ها	میانگین نمره	انحراف استاندارد
وجود روحیه فردگرایی و عدم تمایل به مشارکت در تحقیقات گروهی	۳/۷۵	۱/۰۴
کاهش روحیه علمی و درگیر شدن به مسائل حاشیه‌ای	۳/۸۱	۱/۰۱
بی‌تفاوتی و کم‌رنگ شدن روحیه مسئله‌یابی و حساسیت به مسائل جامعه	۳/۴۰	۱/۱۶
عدم تعهد به رعایت اخلاق پژوهشی و امانت‌داری علمی	۳/۲۷	۱/۲۰
گرفتن ایده، موضوع و روش تحقیق از تحقیقات خارجی به‌جای توجه به مشکلات جامعه	۳/۸۰	۱/۰۷
عدم وجود انگیزه‌های درونی برای تحقیق	۳/۷۵	۰/۹۵
نبود فراغت‌خاطر روحی و روانی به علت وجود تنش‌ها و مشکلات خارج از دانشگاه	۳/۸۴	۱/۰۷
بی‌علاقگی نسبت به امر پژوهش	۳/۰۴	۱/۲۳
x^2=۶۱/۲۶ df =۷ p<۰/۰۰۱		
اشتغال به کارهای اجرایی روزمره و پرحجم اداری در دانشگاه	۳/۷۹	۰/۸۹
اشتغال زیاد در حوزه بهداشت و درمان و کمبود زمان لازم برای پژوهش	۳/۶۴	۰/۹۷
مشکل بودن ارتباطات نزدیک علمی با پژوهشگران و مراکز پژوهشی در خارج از دانشگاه	۳/۸۲	۰/۹۸
مشکلات معیشتی و ضرورت چندشغلی بودن در خارج از دانشگاه	۳/۲۲	۱/۱۱
محدودیت استفاده از فرصت‌های مطالعاتی و مشکل بودن بهره‌مندی از آن	۳/۶۴	۰/۹۹
وجود موانع برای شرکت در سمینارها و کنفرانس‌های خارج از کشور	۳/۵۸	۱/۰۵
x^2=۳۵/۰۱ df =۵ p<۰/۰۰۱		
مشکل و طولانی بودن روند تهیه مواد لازم در تحقیق	۳/۸۹	۱/۰۳
کمبود کارشناسان کمک تحقیقاتی کارآمد و دستیاران پژوهشی آموزش‌دیده	۴/۰۲	۱/۰۳
نبود بانک‌های اطلاعاتی و آمار دقیق و به‌هنگام در دانشگاه	۳/۴۰	۱/۲۲
عدم وجود هسته‌های فعال پژوهشی در دانشکده‌ها	۳/۵۱	۰/۹۹
کمبود امکانات سخت‌افزار و نرم‌افزار رایانه‌ای و آزمایشگاهی مناسب	۳/۲۴	۱/۱۰
کمبود کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی جهت راهنمایی در استفاده از منابع	۲/۹۸	۱/۰۹
کارآمد نبودن مراکز مشاوره پژوهشی دانشگاه	۳/۱۶	۱/۰۹
کمبود منابع علمی	۲/۵۷	۰/۹۲
طولانی بودن زمان ارائه تا چاپ مقالات علمی	۳/۸۸	۱/۰۴
x^2=۲۰۶/۸۸ df =۸ p<۰/۰۰۱		
پایین بودن میزان درآمد حاصل از فعالیت‌های تحقیقاتی نسبت به درآمدهای خارج از دانشگاه	۳/۸۶	۱/۰۷
تحت تأثیر قرار گرفتن توزیع بودجه‌های پژوهشی از نام و نفوذ شخصی افراد	۳/۷۵	۰/۹۸
بودجه ناکافی در دانشگاه برای کارهای علمی- تحقیقاتی	۳/۳۴	۰/۹۹
نامناسب بودن مکانیسم و مقررات بودجه‌بندی	۳/۶۸	۱/۰۱
عدم استقلال دانشگاه‌ها در امور مالی و وابستگی به بودجه صرفاً دولتی	۳/۶۳	۰/۹۹
عدم توزیع مناسب و عادلانه بودجه و امکانات در دانشگاه	۳/۶۰	۰/۹۴
عدم جذب بخشی از بودجه پژوهشی سالانه به دانشگاه به علت سازمان‌دهی نامناسب	۳/۴۶	۰/۹۲
x^2=۴۶/۴۰ df =۶ p<۰/۰۰۱		

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

عدم تسلط کافی به روش‌های تحقیق، آزمون‌های آماری و تهیه پرسشنامه	۳/۳۰	۱/۱۵
ضعف مهارت‌های استفاده از سخت‌افزارها و نرم‌افزارها	۳/۱۹	۱/۱۰
عدم تسلط کافی به اصول نگارش	۳/۰۱	۱/۱۳
عدم تسلط کافی در مقاله‌نویسی و تهیه پوستر	۳/۰۳	۱/۱۹
عدم تسلط کافی به تبیین، تشریح و پردازش مسئله تحقیق	۳/۲۰	۱/۱۴
عدم آشنایی کامل با روش‌های جستجوی مناسب مقالات	۲/۹۶	۱/۱۲
عدم تسلط کافی به زبان خارجی	۳/۱۹	۱/۲۸
آشنا نبودن به ضوابط پذیرش و مقررات چاپ مقالات	۳/۲۴	۱/۰۹
عدم توانایی در شناخت عرصه‌های قابل تحقیق	۳/۲۲	۱/۱۰
x^2=۲۶/۲۸ df =۸ p=۰/۰۰۱		
عدم به‌کارگیری نتایج حاصل از تحقیقات دانشگاه در بهبود امور جامعه	۴/۱۱	۰/۷۸
ارزیابی نامناسب عملکرد پژوهشی	۴/۰۱	۰/۸۱
نبود همکاران برون‌بخشی بین حوزه علوم‌پزشکی و سایر بخش‌ها	۴/۰۰	۰/۷۷
تکرار پژوهش‌های مشابه به علت عدم سازماندهی امور و اطلاع‌رسانی نامناسب	۳/۷۸	۱/۰۴
صرف بودجه پژوهشی دانشگاهی برای تحقیقاتی که حاصل چندانی برای جامعه ندارد.	۳/۸۸	۰/۹۴
اعمال نظر شخصی و سلیقه‌ای در تصویب و ارزشیابی طرح‌ها و مقالات	۳/۶۲	۰/۹۹
نامشخص بودن و تعدد مراجع تصمیم‌گیری در تصویب و ارزیابی فعالیت پژوهشی	۳/۲۹	۰/۹۹
اطلاع‌رسانی ناکافی در خصوص منابع، امکانات و مقررات اداری تحقیقات	۳/۳۴	۱/۰۴
نامناسب بودن نظام انگیزش، تشویق و حمایت از تحقیقات از سوی مدیران ارشد دانشگاه	۳/۷۳	۰/۹۰
حمایت ناکافی مدیران از پژوهشگران	۳/۵۳	۱/۰۶
پایین بودن امتیاز تخصصی به هر مقاله	۳/۵۲	۰/۹۱
عدم همکاری لازم بین اعضای هیأت علمی بالینی و علوم پایه	۳/۹۵	۰/۷۹
x^2=۱۳۵/۸۹ df =۱۱ p<۰/۰۰۱		

بررسی موانع علمی نشان داد که عدم تسلط کافی به روش‌های تحقیق، با میانگین نمره ۵/۴۵ بیشترین تأثیر و عدم تسلط کافی در مقاله‌نویسی و تهیه پوستر با میانگین نمره ۴/۵۴ کمترین تأثیر را در فعالیت‌های تحقیقاتی دارند. نتیجه آزمون فریدمن نشان داد که بین میانگین نمره عوامل مربوط به موانع علمی مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی تفاوت معنی‌داری (p=۰/۰۰۱) وجود دارد (جدول ۲).

در حوزه موانع مدیریتی-سازمانی، عدم به‌کارگیری نتایج حاصل از تحقیقات در بهبود امور جامعه با میانگین نمره ۷/۹۷ بیشترین تأثیر و نامشخص بودن و تعدد مراجع تصمیم‌گیری در تصویب و ارزیابی فعالیت پژوهشی با میانگین نمره ۴/۹۶ کمترین تأثیر را دارند. نتیجه آزمون فریدمن نشان داد که بین میانگین نمره عوامل مربوط به موانع مدیریتی-سازمانی مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی تفاوت معنی‌داری (p<۰/۰۰۱) وجود دارد (جدول ۲).

مقایسه دیدگاه افراد در خصوص موانع مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی، این نتایج را نشان داد:

از دیدگاه افراد موردمطالعه، موانع مدیریتی-سازمانی با میانگین نمره ۳/۷۳±۰/۶۳ بیشترین تأثیر و موانع علمی با

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

میانگین نمره ۰/۹۳±۳/۱۵ کمترین تأثیر در فعالیت‌های تحقیقاتی دارد. نتیجه آزمون آنالیز واریانس نشان داد که بین دیدگاه افراد موردمطالعه در خصوص موانع مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی تفاوت معنی‌داری (p<۰/۰۰۱) وجود دارد (جدول ۳).

همچنین میانگین نمره دیدگاه افراد در خصوص موانع فردی نسبت به موانع امکاناتی و علمی به‌طور معناداری بیشتر و نسبت به موانع مدیریتی-سازمانی به‌طور معناداری کمتر بود (p<۰/۰۵). به‌علاوه، میانگین نمره دیدگاه افراد در خصوص موانع حرفه‌ای نسبت به موانع امکاناتی و موانع علمی به‌طور معناداری بیشتر بود (p<۰/۰۵). همچنین، میانگین نمره دیدگاه افراد در خصوص موانع مالی نسبت به موانع مدیریتی-سازمانی به‌طور معناداری کمتر و نسبت به موانع علمی به‌طور معناداری بیشتر بود (p<۰/۰۵). میانگین نمره دیدگاه افراد در خصوص موانع مدیریتی-سازمانی نسبت به موانع علمی نیز به‌طور معناداری بیشتر بود (p<۰/۰۵).

جدول ۳- مقایسه میانگین دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در خصوص موانع مؤثر بر فعالیت‌های تحقیقاتی در سال ۱۳۹۱

موانع	میانگین	انحراف استاندارد
موانع فردی	۳/۵۸	۰/۷۱
موانع حرفه‌ای	۳/۶۱	۰/۶۲
موانع امکاناتی	۳/۴۱	۰/۷۴
موانع مالی	۳/۶۲	۰/۷۲
موانع علمی	۳/۱۵	۰/۹۳
موانع مدیریتی-سازمانی	۳/۷۳	۰/۶۳
p<۰/۰۰۱	df =(۵ و ۹۷)	F=۱۰/۷۵

بحث

نتایج حاصل از بررسی دیدگاه پژوهشگران نشان داد روند فعالیت‌های تحقیقاتی در دانشگاه، از موانع و مشکلات متعددی تأثیر پذیرفته است که از جوانب مختلف قابل‌تأمل و بررسی است.

نمره‌بندی عوامل فردی در پژوهش حاضر، بیانگر علاقه پژوهشگران دانشگاه به انجام فعالیت‌های تحقیقاتی و مشارکت در تحقیقات گروهی است، اما تنش‌ها و مشکلات خارج از دانشگاه بر نقش‌آفرینی آنها در انجام تحقیقات تأثیری منفی دارد. عامل مهم دیگری که لزوم توجه بیشتر را می‌طلبد، پرداختن به مشکلات جامعه به‌جای الگوبرداری از تحقیقات خارجی است. در پژوهش‌های مختلف، تأثیر انگیزه‌های درونی افراد در میزان فعالیت‌های پژوهشی آنها مورد تأیید قرار گرفته است [۲۰-۱۸].

در زمینه موانع حرفه‌ای، مشکلات ارتباط با پژوهشگران خارج از دانشگاه برای انجام پژوهش‌های گروهی و بین‌رشته‌ای بالاترین نمره را به خود اختصاص داده است. به نظر می‌رسد استفاده از روش‌های ارتباط مجازی مانند استفاده از پست الکترونیک و برگزاری کنفرانس‌های مجازی می‌تواند راهگشا باشد. اشتغال در کارهای اجرایی و نیز در بخش بالینی از مهمترین عوامل حرفه‌ای بازدارنده عنوان شده‌اند. این موارد در پژوهش‌های بسیاری مورد تأکید بوده‌اند [۲۲-۲۱، ۱۱-۱۰]. این در حالی است که Bernardin اعتقاد دارد یک عضو هیأت علمی زمانی می‌تواند در انجام وظیفه آموزشی خود موفق باشد که محقق خوبی نیز باشد و بتواند از نتایج تحقیقات خود در تدریس نیز استفاده کند [۲۲]. انتصاب متخصصین در

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

پست‌های وقت‌گیر اداری، از آسیب‌های عرصه پژوهش به شمار می‌رود و این تهدید را نیز به دنبال دارد که استمرار ماندن در چنین پست‌هایی، رفته‌رفته نوعی گرایش اداری و روزمرگی را در این افراد به وجود آورد [۴].

کمبود کارشناسان پژوهشی توانمند، مهمترین مانع امکاناتی از دیدگاه پژوهشگران دانشگاه بود. یافته‌های پژوهش‌های دیگر نیز تأییدکننده این عامل است [۶]. طولانی بودن روند تهیه مواد لازم در تحقیق نیز از موانع مهم دیگر است که با توجه به کاربردی بودن پژوهش‌های علوم پزشکی و لزوم تأمین مواد آزمایشگاهی و تجهیزات پزشکی، نیاز به توجه بیشتری دارد. پژوهش‌های متعددی این نتیجه را در بر داشته است [۱۷، ۱۴]؛ لذا در برخی موارد علی‌رغم میل باطنی محقق، انتخاب موضوع پژوهش بر اساس امکانات موجود است نه علاقه و نوآوری [۴]. طولانی بودن فرآیند چاپ مقالات علمی، در پژوهش حاضر و تحقیقات دیگر، به‌عنوان یکی از مهمترین عوامل بازدارنده فعالیت‌های تحقیقاتی معرفی شده است. به نظر می‌رسد با استفاده از سیستم‌های الکترونیکی و ارسال الکترونیکی مقالات، بتوان زمان این فرآیند را کاهش داد [۵].

پایین بودن میزان درآمد حاصل از فعالیت‌های تحقیقاتی نسبت به درآمدهای خارج از دانشگاه، مهم‌ترین مانع مالی تشخیص داده شده است. این مانع در پژوهش‌های بسیاری [۲۴، ۱۸، ۴]، به‌عنوان اولین مانع از دیدگاه پژوهشگران مطرح شده است. با توجه به ماهیت کاربردی رشته‌های علوم پزشکی و امکان اشتغال و درآمدزایی بیشتر در بخش خصوصی، بسیاری از متخصصان به‌جای پرداختن به پژوهش‌های کم‌درآمد، پرزحمت و با خطر بالا، انجام فعالیت‌های درمانی با سود بیشتر را انتخاب می‌نمایند [۴]. مکانیسم بودجه‌بندی و تصویب طرح‌های پژوهشی نیز یکی از موانع مهم بازدارنده بود. که یک پالایش درونی در بخش‌های مالی دانشگاه‌ها را ضروری می‌دانند [۲۵، ۱].

در زمینه موانع علمی، از میان گزینه‌های موجود، عدم تسلط کافی به روش‌های تحقیق، دارای بالاترین نمره است. پژوهش‌های دیگر [۱۶، ۴، ۱] نیز این نتیجه را در بر داشته‌اند. برگزاری کارگاه‌های آموزشی و بازآموزی می‌تواند شیوه مؤثری در برطرف کردن این مانع باشد. عدم تسلط کافی به زبان خارجی نیز در پژوهش حاضر مانند برخی از پژوهش‌های دیگر [۶] و عدم توانایی در شناخت عرصه‌های قابل تحقیق، مانع مهم دیگری است که نیازمند توجه بیشتر است. ایفای نقش‌های نوین کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی، به‌ویژه در زمینه استخراج نقشه‌های علمی، می‌تواند در شناسایی هسته‌های پژوهشی و زمینه‌های قابل پژوهش، راهگشای پژوهشگران باشد.

عدم به‌کارگیری نتایج حاصل از پژوهش‌ها در جامعه، مهم‌ترین عامل بازدارنده مدیریتی-سازمانی بود و ارزیابی نامناسب عملکرد پژوهشی در جایگاه دوم قرار داشت. در پژوهش‌های دیگر نیز از مهمترین انتظارات پژوهشگران، ایجاد تمهیدات لازم از قبیل فرایند اداری، مالی و تصویب طرح از طرف دانشگاه است و دومین عامل، اولویت‌بندی نیازهای پژوهشی است. بنابراین، اولویت‌گذاری طرح‌های پژوهشی یکی از رسالت‌هایی است که توسط هر گروه علمی بایستی صورت گیرد [۲۶]. درواقع، ضعف در دانش‌پژوهی از مشکلات عمده دانشگاه‌هاست، زیرا روش صحیح تفکر علمی و فرضیه‌سازی، آموزش داده نشده

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

است؛ درنتیجه گاهی داده‌سازی و عدم پایبندی به اخلاق پژوهشی، اعتماد به نتایج پژوهش و کاربست پژوهش را کاهش می‌دهد [۴]. در برخی از پژوهش‌های دیگر نیز عدم همکاری سازمان‌ها در ارائه اطلاعات، عدم همکاری بین‌بخشی [۲۷] عدم حمایت مدیران از پژوهشگران [۱۴] و عدم کاربست نتایج تحقیقات [۶] به‌عنوان موانع مؤثر در نظر گرفته شده‌اند.

به‌طورکلی نتایج بررسی دیدگاه پژوهشگران نشان می‌دهد که همه موانع شش‌گانه را در انجام پژوهش مؤثر می‌دانند، اما به ترتیب موانع مالی، مدیریتی-سازمانی و حرفه‌ای، بیشترین تأثیر را در روند انجام فعالیت‌های پژوهشی دارند.

به نظر می‌رسد تأسیس مرکز تحقیقات دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، با چندین مرکز تحقیقاتی مصوب و ایجاد امکانات موردنیاز پژوهشی به‌صورت متمرکز در قالب کمیته‌های مختلف شامل کمیته مقاله‌نویسی فارسی، کمیته مقاله‌نویسی انگلیسی، کمیته روش تحقیق و کمیته کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌تواند بسیاری از نیازهای اساسی پژوهشگران دانشگاه را برطرف نماید و در رسیدن به اهداف مهم دانشگاه، بسیار مثمر ثمر باشد.

این پژوهش، از میان گروه‌های مختلف پژوهشگران دانشگاه، به بررسی موانع تحقیق از دیدگاه اعضای هیأت علمی پرداخته است، بدیهی است مطالعه‌ای به این سبک می‌تواند دیدگاه سایر گروه‌های پژوهشگران مانند کارمندان و دانشجویان را مورد بررسی قرار دهد. تمهیداتی مانند ایجاد تیم‌های پژوهشی و مدیریت و نظارت مناسب بر عملکرد آن‌ها، ایجاد زمینه بهره‌مندی از تخصص کارشناسان پژوهشی توانمند در مراحل مختلف پژوهش، پیاده‌سازی روش‌های نوین آموزش از راه دور برای توانمندسازی پژوهشگران می‌تواند در کمرنگ‌تر کردن نقش مشکلات موجود تأثیرگذار باشد. همچنین، کاربرد تکنولوژی‌های جدید در جهت مشارکت در پروژه‌های تحقیقاتی ملی و بین‌المللی، تسهیل روند تصویب طرح‌های پژوهشی و بودجه‌بندی عادلانه آن‌ها، اولویت‌بندی نیازهای پژوهشی، فراهم‌آوری زمینه طراحی پژوهش‌های کاربردی و به‌کارگیری نتایج آن‌ها، می‌تواند تأثیر بسیاری از موانع موجود بر مسیر فعالیت‌های تحقیقاتی پژوهشگران را کاهش داده و در ارتقای جایگاه پژوهشی دانشگاه در سطح کشور، نقش مؤثری ایفا نماید.

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که پژوهشگران، انگیزه و علاقهٔ لازم را برای انجام پژوهش دارند و بررسی نگرش آنها به حیطه‌های شش‌گانه موانع، می‌تواند فرآیند حل مسئله در برطرف کردن مشکلات و موانع پژوهشی را سهولت بخشد.

تشکر و قدردانی

از معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم بهداشتی بیرجند به خاطر حمایت‌های مادی و معنوی از این تحقیق تشکر و قدردانی به عمل می‌آید. همچنین، نویسندگان از اعضای محترم هیأت علمی که در این مطالعه شرکت کردند، سپاسگزاری می‌نمایند.

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

References

[1] Zohour A, Fekri A. Barriers to research From the perspective of faculty members Iran University of Medical Sciences. *Payesh* 2003; 2(2): 113-20. [Farsi]

[2] Hafler JP, Fredrick H. Lovejoy JR. Scholarly activities recorded in the portfolios of teacher clinical faculty. *Acad Med* 2000; 75: 649-52.

[3] Abdekhoda H, Ghazi mirsaeed J, Norouzi A. Evaluation of Scientific Production of Iranian Medical domain based on the document indexed from scientific journals in chosen databases, between 2005-2009. *Payavard Salamat* 2011; 4(1,2): 18-30. [Farsi]

[4] Karimian Z, Sabbaghian Z, Sedghpour B, Lotfi F. Internal obstacles in research activities: faculty members' viewpoints in Shiraz University of Medical Sciences. *Iran J Med Edu* 2012; 11(7): 750-62. [Farsi]

[5] Mahjub H, Koorki M, Sheikh N. A comparative study of factors affecting reluctance to scientific writing from the viewpoints of basic and clinical sciences faculty members in Hamedan University of Medical Sciences in 2006. *Iran J Med Edu* 2008; 8(1): 158-63. [Farsi]

[6] Sereshti M, Kazemian A, Daris F. Research barriers from the viewpoint of faculty members and employees of Shahrekord University of Medical Sciences. *Edu Strateg* 2010; 3(2): 51-7. [Farsi]

[7] Rezaeian M, Asadpour M, Hadavi M. Research barriers from the perspective of academic members and strategies for confronting with these barriers in Rafsanjan University of Medical Sciences, Iran. *J Health Syst Res* 2013; 9(3): 269-76. [Farsi]

[8] Arshadi Bostanabad M, Shirzad G, Motazedi Z, Asghari E, Safari A. Barriers of nurses' participation in clinical research in Tabriz training centers, 2014. *Nurs Res* 2015; 10(3): 43-51. [Farsi]

[9] Vahdati M, Mazloomy SS, Salimi T, Eghbal A. A survey on educational research barriers in Shahid Sadoughi University of Medical Sciences in 2014. *J Med Edu Devel*. 2014; 9(2): 33-40. [Farsi]

[10] Kraemer KL, Perry JL. Institutional requirements for academic research in public administration. *Pub Admin Rev* 1989; 49(1): 9-16.

[11] Hicks C. A study of nurses' attitudes towards research: a factor analytic approach. *J Adv Nurs* 1996; 23(2): 373-79.

[12] Dunn V, Crichton N, Roe B, Seers K, Williams K. Using research for practice: a UK experience of the Barriers Scale. *J Adv Nurs* 1997; 26(6): 1203-10.

[13] Nilsson Kajermo K, Nordström G, Krusebrant A, Björvell H. Barriers to and facilitators of research utilization, as perceived by a group of registered nurses in Sweden. *J Adv Nurs* 1998; 27(4): 798-807.

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

[14] Parahoo K. Barriers to, and facilitators of, research utilization among nurses in Northern Ireland. *J Adv Nurs* 2000; 31(1): 89-98.

[15] Kuuppelomäki M, Tuomi J. Finnish nurses' views on their research activities. *J Clin Nurs* 2003; 12(4): 589-600.

[16] Hemsley-Brown J, Oplatka I. Bridging the research-practice gap: barriers and facilitators to research use among school principals from England and Israel. *Int J of Pub Sec Man* 2005; 18(5): 424-46.

[17] Majumder MA. Issues and priorities of medical education research in Asia. *Ann Acad Med Singapore* 2004; 33(2): 257-63.

[18] Zinaloo AA, Mohammadi M, Geranmayeh M, Farsaam H, Khakbazan Z. Research perspective at Tehran University of Medical Sciences from the viewpoint of the faculty members. *Iran J Med Edu.* 2002; 2(0): 60-65. [Farsi]

[19] Rahimi M, Fattahi R. Evaluation of factors influencing academic collaboration from the perspective of faculty Ferdowsi University of Mashhad. *Qua Lib Info Sci* 2009; 12(1): 79-98. [Farsi]

[20] Barnett RC, Carr P, Boisnier AD, Ash A, Friedman RH, Moskowitz MA, et al. Relationships of gender and career motivation to medical faculty members' production of academic publications. *Acad Med* 1998; 73(2): 180-6.

[21] Vali Zadeh L, Zaman Zadeh V, Fathi A, Safaeian A. [Barriers and facilitators of research utilization among nurses working in teaching hospitals in Tabriz]. *Hayat* 2002; (15): 32-42. [Farsi]

[22] Bernardin J. Acadenic research under siege. *Hum Res Man Rev* 1996; 6: 29-35.

[23] Doroudi T, Arabi R, Pouneh F, Charouei S. Factors influencing the attitudes of medical students of Tabriz University of Medical Sciences about Research in 1375. *J Res in Med Sci* 1998; 3(Supply 1): 53-6. [Farsi]

[24] Seifollahi, Ali. Dilemmas of public sector participation in the research. *Rahyaft* 2002; 27: 6-11. [Farsi]

[25] Farajollahi A.R, Sedaghat K, Alizadeh M, Ashrafi Hafez A, Boustani H. Evaluation of Research Limiting and Potentiating Factors Among The Scientific Board Members of Tabriz University of Medical Sciences. *Sci J Ilam Uni Med Sci* 2013; 21: Attachment

[26] Changiz T, Adibi P, Hoseini M, Tootoonchi M. [Didgahe asatide rahnama dar morede moshkelate ravande ejraye payannameye tahsilye pezeshkye omoomi dar daneshgahe oloom pezeshkye Esfehan]. *Iran J Med Edu* 2003; 9: 24-32. [Farsi]

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]

[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]

Barriers to Research in Medical Sciences from the Viewpoints of Faculty Members of Birjand University of Medical Sciences in 2012

R. Safdari[1], M. Ghazisaeidi[2], H. Ehtesham[3], M. Robiaty[4], N. Ziaee[5]

Received:30/11/2015 Sent for Revision:21/12/2015 Received Revised Manuscript:25/06/2016 Accepted:28/06/2016

Background and Objectives: In carrying out research activities, sometimes there are problems and obstacles that identifying and studying their factors, can help to solve them. Understanding these factors in academic and research communities can improve the relationship between researchers and research users, and can actually cause problem-solving process to facilitate the use of research findings. This study intends to investigate the views of researchers about the barriers affecting research activities and take effective steps to promote research activities.

Materials and Methods: This cross-sectional study was conducted through Census. The population consisted of the entire faculty members of Birjand University of Medical Sciences, in 2012. Among the 119 questionnaires distributed, 102 were reviewed. The Research instrument was a questionnaire in six areas: financial, facilities, professional, scientific, personal, and organizational-managerial barriers which was designed in five-choice Likert scale. Data was analyzed through using descriptive statistics and Friedman two-way analysis of variance by ranks.

Results: Faculty members, confirmed the effects of all the obstacles in research activities, but organizational-managerial barriers (3.73±0.63), financial barriers (3.62±0.72) and professional barriers (3.61±0.62) had the greatest effects, respectively, and scientific barriers (3.15±0.93) had the lowest effect.

Conclusion: The results of this study suggest that researchers have the motivation to do research and attention to the problems, solutions such as enabling researchers to use new technologies in the creation of research teams, and taking advantage of research experts in the various stages of medical sciences research can have a positive impact in addressing the problems and barriers to research.

Key words: Barriers to research, Research activities, Faculty members, Birjand

Funding: This research was funded by Birjand University of Medical Sciences.

Conflict of interest: None declared.

Ethical approval: The Ethics Committee of Birjand University of Medical Sciences approved the study.

How to cite this article: Safdari R, Ghazisaeidi M, Ehtesham H, Robiaty M, Ziaee N. Barriers to Research in Medical Sciences from the Viewpoint of Faculty Members of Birjand University of Medical Sciences in 2012. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2016; 15(6): 515-26. [Farsi]

1- Prof., Dept. of Health Information Management, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran
2- Assistant Prof., Dept. of Health Information Management, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences,Tehran, Iran
3- PhD Student of Health Information Management, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran
Master of Medical Library and Information Sciences, Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran
(Corresponding author) Tel: 021-66421025, Fax: 021-66421025, Email: h-ehtesham@razi.tums.ac.ir
4- BSc of librarianshi,. Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran
5- Bachelor of librarianship, Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran

[Downloaded from journal.rums.ac.ir on 2026-11-04]
[DOR: 20.1001.1.17353165.1395.15.6.4.9]